

БЕРТОВЕ КОЧИЈЕ ИЛИ СИБИЛА

ВЕЛИМИР ЛУКИЋ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
Позоришни трг 1, 21101 Нови Сад
Телефон: 021 / 6621 411

За издавача / ЗОРАН ЋЕРИЋ, в.д. управника
УД Драма / МИЛОВАН ФИЛИПОВИЋ, директор

Уредник / Ивана ИЛИЋ КИШ
Обликовање / Соња ВИДАКОВИЋ САВИЋ
Графички уредник / Ђорђе ЛАБАТ
Фотографије / Марија ЕРДЕЉИ
Штампа / Служба за дизајн и издавачку делатност СНП-а
Тираж / 250

163. сезона 2023/2024.
www.snp.org.rs

Велимир Лукић БЕРТОВЕ КОЧИЈЕ или СИБИЛА

Режија: Иван ЦЕРОВИЋ
Адаптација текста и драматург: Божидар КНЕЖЕВИЋ
Сценограф: Жељко ПИШКОРИЋ
Костимографиња: Сташа ЈАМУШАКОВ
Композитор: Александар БАХУН
Сценски покрет и кореографија: Милица ЦЕРОВИЋ

Играју:
Сибила: Анђела ПЕЋИНАР
Берџ: Миодраг ПЕТРОВИЋ
Свен, филозоф и алхемичар: Небојша САВИЋ
Жермен, лутка: Ивана ПАНЧИЋ ДОБРОДОЛАЦ
Ћорђо: Александар САРАПА
Клео: Марко САВКОВИЋ
Хујо: Љубиша МИЛИШИЋ
Хајнрих: Григорије ЈАКИШИЋ
Родријо: Милан НОВАКОВИЋ
Есџера: Александра ПЕЈИЋ
Клајд: Јован ЖИВАНОВИЋ
Одила: Тијана МИЛОВАНОВ
Рајмонд: Стефан СТАРЧЕВИЋ / Алекса ЈОВЧИЋ

Инспцијенткиња: Снежана Радованов
Суфлерка: Наташа Барбир
Сценограф-реализатор: Младен Стојановић
Асистент сценографа: Нада Даниловац
Мајстор светла: Миа Млинаревић
Мајстор тона: Владимир Огњеновић

Представа траје: 1 сат и 50 минута

Прва проба: 17. фебруар 2023, Камерна сцена
Премијера: 21. септембар 2023.
Сцена „Пера Добриновић“, 19.30

Белешка о писцу

Велимир Лукић (1936–1997) остаће упамћен као најмлађи директор Дrame Народног позоришта у Београду, као врстан песник који је у неокласицизму тражио, и проналазио, један од кључева за отварање тешких капија своје интимае, док је у псеудомитовима – које је сам осмишљавао и на којима је махом темељио своје драмске текстове – препознавао шифру уз помоћ које је могао слободно да проговори о властитом времену и да описује тескобу на коју га је стварност осудила. У театру се – као писац, драматург, директор Дrame и управник Народног позоришта, а доцније, на самом крају каријере, и уметнички директор Атељеа 212 – сналазио савршено. Студије је дипломирао као студент Јосипа Кулунџића, оснивача катедре за драматургију на београдској Академији за позориште, филм и телевизију. У театар је, уосталом, и ушао као аутор драма. Оне су му, уз изузетну ерудицију, широко опште знање и брзину драматуршког мишљења, отварале сва врата, али су – и због своје тематике и по свом литерарно-драмском поступку – још жешће будиле недоумице и увек изнова актуелизовале дилему: да ли и колико веровати у субверзивност драмског писца који живи животом успешног интелектуалца у временима која су била довољна „оловна“ да се о њима без озбиљних последица могло писати само у алузијама и уз помоћ вешто конструисаних алегорија. Пред таквим се дилемама и од таквих се питања Лукић бранио – иронијом. Такви су заправо и Лукићеви драмски комади.

Утемељене у измаштаним легендама из древне старине, зашећерене прошлoшћу и митским јунацима, отровне према властитој епоси и њеним актуелним актерима, његове драме су хируршки прецизно засецале у само ткиво ондашње друштвене и политичке

Велимир Лукић, 1960, фото Архив Народног позоришта у Београду

стварности, немилосрдно су млатиле по девијацијама у којима смо тада живели и на које смо, махом кетмански, пристајали, а на које је и он сам, као дугогодишњи руководилац националног престоничког театра, награђивани драмски писац и песник, угледни друштвено-политички субјект, евидентно такође пристајао. Или, међутим, ипак није.

Осим стиха као формалног одређења, Лукић за своје драмске текстове из поезије црпи ауторефлексивност и наглашену емоционалност, а из богатог фонду драмских жанрова и поступака он својим комадима дарује елементе фарсе, драме у ужем смислу и трагедије, у стихове драмских комада уноси прецизну карактеризацију ликова, сложеност односа који се успостављају између драматис персона и, понајпре, ритам сценске игривости. Најбоље комаде – међу које несумњиво спада и фарса *Бершове кочије или Сибила* (1963) – писао је у временима доминације филозофске драме, али и у доба све интензивнијих и ширих одјека драме апсурда те не смемо искључити ни утицај који је на његово драмско стваралаштво потицао из ових извора. Уосталом, апсурд је, као поглед на свет, уткан у многе Лукићеве комаде, а филозофски дискурс,

између осталог и као одраз сартровски схваћеног ангажмана, не само што је водио ка алегорији, него се и логично рефлектовао на плану онога што теоретичари препознају као Лукићево „филозофско доцирање“, из којег је произлазио конкретан ауторов критички став пре свом времену и тада актуелном друштвено-политичком контексту.

Иза наслова *Бершове кочије или Сибила* који реферише на ауторову интенцију онеобичавања, наводи се бизарна прича о луткама које би требало да реструктурирају стварност, о неслућеном потенцијалу сурогата од којих се очекује да овај свет учине бољим, оплемене га. Но, у луткама се налазе и све дихотомије које карактеришу и човека – и добро и зло, и наду и скепсу, и жељу за миром и потребу за деструкцијом... И све ово аутор урања у стварност властите епохе, почетак шесте деценије прошлог столећа, у епоху за коју, не без ваљаних разлога, веле да је детерминисала потоње деценије па и садашњицу.

Александар Милосављевић

Из драматуршке белешке

Користећи елементе бајке о чаробњаку-алхемичару и мита о стварању света Велимир Лукић је у драми *Бершове кочије или Сибила* на алегоричан начин покушао да прикаже драму савременог човека и његово мучно искуство са друштвом и историјом тако што је (алегорички) описивао своје доба, епоху и друштво у којем је живео (и које је он сам, у доброј мери, доживљавао као диктаторско).

Иако се Велимир Лукић, на неким местим у комаду, приближава ситуацијама карактеристичним за утопијске (односно антиутопијске, како топијске – речју, дистопијске) приче, његови алегорички догађаји остају на нивоу вербалних назнака и асоцијација (можда и због могуће репресије тадашњег режима – али да не улазимо у ту врсту мотива). Због тога је била неопходна коренита драматуршка промена фокуса, на основу које је и настала баш оваква представа.

Бавећи се, с једне стране, „појачавањем“ дистопијског ракурса саме приче, на крају смо дошли до дефинисања сасвим новог појма, којим описујемо наш ауторски дискурс (унутар већ поменутог и познатог дистопијског ракурса) – тај појам је фактотопија. Фактотопија је заправо метод који у алегоричке елементе покушава убацити препознатљиве моделе које ће гледаоци препознати као моделе по којима функционише и њихов живот. С друге стране, ова „Сибила“ је у доброј мери и мит о стварању света (јер је алхемичар Свен приказан не само као човек који покушава да изгради савршено друштво, него као demiurge који прво ствара свет који ће касније уређивати).

Веродостојност мита се, готово по правилу, не да утврдити, јер се мит налази у сфери ониричног, немогућег и фантастичног – али и свакодневни живот је органски део сваког мита и баш је то репер према коме „конзументи“ тог мита могу да упореде дела и последице митских јунака и донесу суд о њима. Кад у позориште постављате једну алегоричку причу о стварању и уређењу света, веома сте близу том „митолошком терену“. Ваш мит је, наравно, само псеудо-мит и поступци којим га ви стварате карактеристични су само за театар, али начин на који ће тај позоришни мит гледаоци-конзументи процењивати исти је као код правог мита.

Али, још једном, то није прави мит. Због тога је у причу било неопходно увести елементе као што су табу, тотем, ритуал, али и неке од познатих „организационих“ парадигми, као и препознатљиве технике „управљања“ светом.

Божидар Кнежевић

Иван Церовић, глумца и редитеља

Рођен 1972. у Ваљевоу. Завршио глуму 2010. на Академији у Новом Саду, у класи проф. Радета Марковића. За време студија био је стипендиста СНП-а. Дипломирао позоришну и радио режију на Факултету драмских уметности у Београду, у класи професора Егона Савина. Бави се позоришном и филмском режијом. Позоришне режије: *Рањени Орао*, *Мир Јам*, *Паклена Поморанца*, Е. Барџис, *Лејџирица*, М. Глишић, *Злочин и казна*, *Достојевски*, *Шест лица џираже Ђисца*, Л. Пирандело и *Порно*, Б. Кнежевић (представе рађене у сарадњи трупе 2уплоДно и СНП), *Зоо џрича*, Е. Олби (СНП), *Chovek zvani Che*, Б. Кнежевић (2уплоДно и Позориште младих) *Razumihin show* (НП Београд и 2уплоДно), *Осамнаест мачака и лимар Херман Брум*, М. Николић (СНП).

фото Срђан Дороски

„Сибилa“ као позоришни мит

Реч редитеља

Ниједан наслов није случајан, али наслов драме Велимира Лукића *Берџове кочије или Сибилa* то изразито није. Сам Лукић каже да је његова фарса која носи елементе озбиљне бајке већ у наслову сукобна и да је основни сукоб овог комада између догме и живота. Догму представља послушни Берт који стално тера своју кочију у круг поштујући вољу свог творца Свена, а живот је Сибилa, лутка која је, као и живот, пуна парадокса – она је и слободна и заробљена, логична и нелогична, оптимистична и песимистична, блудна и чедна, истовремено и срећна и несрећна. Лутка Сибилa, за разлику од Берта који је помало аутомат, поседује емоције и слободну вољу што су основни елементи људске природе – и највећа је препрека за функционисање модела друштва којем тежи Свен.

Позабавили смо се појмовима на које се ослања ова „фарса у два чина“, како стоји у поднаслову комада – али смо увели један нови термин који ће прецизирати поставку. Ти појмови су утопија, дистопија и – новоуведена са наше ауторске стране – фактотопија. Тако наша „Сибилa“ своју дистопијску причу темељи на фактографским елементима: на реалним историјским догађајима, на препознатљивим митовима и на општепознатим мотивима и феноменима из политике, религије,

филозофије, медија и на референцама из културе, укључујући и поп културу – а публика ће кроз догађаје чији су актери оживљене лутке препознати парадигме из стварности која нас окружује.

Увођењем поменутог „фактотопског“ метода у чин стварања представе остајемо на линији позоришне алегорије, али, истовремено, улазимо и у подручје актуелизације и ангажованости у позоришту. Да не буде забуне, не ради се о дневно-политичком и локалном ангажману – „Сибилa“ је нека врста конкретне позоришне бајке о целом свету која ће, дубоко смо уверени, бити препозната као нешто што нам се свима управо догађа, и то на планетарном нивоу. Не ради се о пројекцији будућности и није у питању нека будућа „осамдесет четврта“, нити се бавимо анализом прошлости. Наша „Сибилa“ се дешава управо сад.

Лукићева (не баш увек јасна) алегорија и „уже“ посматрање света вероватни су узрок што ова драма никад на сцени није досегла оне висине које, у идејном смислу, најављује па и додирује. Наша поставка „проширује“ алегорију на комплетну цивилизацију и догађаје у драми чини и позоришно конкретним и универзално препознатљивим за гледаоца. Страшно – али познато. И баш то препознавање учиниће је још страшнијом.

У најширем смислу, „Сибилa“ отвара питања о односу појединца и друштвеног колективитета, односно човека и човечанства. Појединачног човека одређује људска природа, он по њеним законим живи и делује, а људско друштво функционише по промењивим арбитражним правилима која су, у мањој или већој мери, у сукобу са појединачним људским природама. Ту је смисао сваког мита па и овог позоришног. „Сибилa“ је нека врста циркуларног позоришног мита о сталном понављању стварања и уништавања света којем нема краја. Или га можда има?

Иван Церовић, редитељ

Ex libris

Велимир Лукић: *Берџове кочије или Сибилa*

Пошћо неки од вас нису у сћању да исћуне норму за љредвићених дванаест саћи, од сучра ће радно време луна љарка љочињати два саћа раније.

Свен